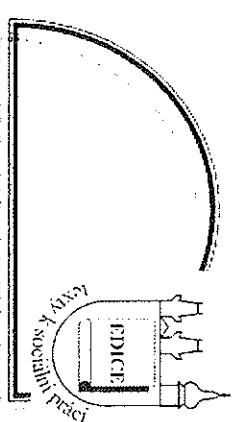

Profesionalita, perspektivy a rozvoj sociální práce

Professionalism, Perspectives And The Development of Social Work

Šroník z konference X. Hradecké dny sociální práce
Hradec Králové 27. až 28. září 2013

Ústav sociální práce
Univerzita Hradec Králové

Zuzana Truhlářová
Katarína Levická (Eds.)

Hradec Králové 2013
Gaudamus

Sborník recenzovali:

doc. PhDr. Ondřej Botek, Ph.D.
(Třnavská univerzita v Trnave, Fakulta zdravotnictva a sociální práce, Katedra sociální práce)

doc. PhDr. Nadežda Kovalčíková, Ph.D.
(Třnavská univerzita v Trnave, Fakulta zdravotnictva a sociální práce, Katedra sociální práce)

Zařítu nad konferencí převzali

Bc. Lubomír Franc
hejman Královéhradeckého kraje
President of the Hradec Králové region

prof. RNDr. Josef Hýnec, MBA, Ph.D.
rektor Univerzity Hradec Králové
Rector of the University of Hradec Králové

Finančně a sponzorsky konferenci podpořili:

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

Královéhradecký kraj

Statutární město Hradec Králové

T-MAPY, s.r.o.

ORTEX, s.r.o.

GIST, s.r.o.

LEON centrum, s.r.o. Přerov

Mediální partneři konference

Sociální práce/Socialna práca

MINISTERSTVO PRÁCE
A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ

Konferenci spolupřátadlo a finančně podpořilo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.

KRÁLOVÉHRADECKÝ
KRAJ

Sborník mezinárodní vědecké konference X. Hradecké dny sociální práce, která se konala 27. 9. – 28. 9. 2013 v Hradci Králové, byl finančně podpořen Královéhradeckým krajem a statutárním městem Hradec Králové

Ústav sociální práce ÚHK děkuje všem sponzorům za zřítu a podporu, které si velmi váží.

Čestné předsednictvo konference

- JUDr. Miroslav Aulr - *seniátor a předseda senátního návrhového předsednictva*
 prof. Volodimir Pavlovic Bech - *první prorektor Drogomanova státní univerzity Kijev, UA*
 prof. dr. hab. Danuta Borecka-Biernat - *Univerziteti Wrocławski, PL*
 prof. RNDr. Josef Hynek, MBA, Ph.D. - *rektor Univerzity Hradec Králové*
 PhDr. Marcel Chládek, MBA - *předseda senátního výboru pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a partnerství České republiky*
 MUDr. Zdeněk Fink - *primátor Magistrátu města Hradec Králové*
 Bc. Lubomír Franc - *hojman, Královhradecký kraj*
 prof. Jolana Koval, Ph.D. - *vice-rector Vyšší Škola Zareččania „Jákabea“ Hradec, PL*
 JUDr. Miroslav Měšihner, CSc. - *USP Univerzity Hradec Králové, ČR*
 prof. PhDr. Libor Musil, CSc. - *Matykovu Univerzitu, Brno*
 prof. JUDr. Igor Tomes, CSc. - *Univerzita Karlova, Praha*
 Ing. Oldřich Vlasák - *mištopředseda Evropského parlamentu*

Vědecký výbor konference

- doc. PhDr. Beata Balogová, PhD. - *FE, Prešovská univerzita v Prešove, SR*
 Prof. Dr. Dr. h. c. Dertel Baum - *Hochschule Koblenz - University of Applied Sciences, Alsenborn, DE*
 Prof. Dr. Wolfgang Berg - *Hochschule Metzburg - University of Applied Sciences, Alsenborn, DE*
 Dr. Tony Hung-Yang Lin - *Department of Social Work, National Pingtung University of Science and Technology, TW*
 doc. PhDr. Oldřich Chytil, Ph.D. - *FNS, Opatovská univerzita v Opatově, ČR*
 dr. Beata Górnicka - *Instytut Nauk Pedagogicznych, Uniwersytet Opolski, PL*
 doc. PhDr. Zuzana Havrdová, CSc. - *FHS Univerzity Karlovy, Praha, ČR*
 doc. PhDr. Emilie Janigová, PhD. - *PdF, Katolícka univerzita v Ružomberku, SR*
 prof. Alia Oleksandrivna Jarošenko, Ph.D. - *NIU imeni M. P. Dragomanova, Kiv, UA*
 prof. PhDr. Michael Klima, MA, CSc. - *Metropolitní univerzita, Praha, ČR*
 dr. Marek Lewantowski - *Wyższa Szkoła Zarządzania „Jedynka” Wrocław, PL*
 prof. PhDr. Jana Levická, Ph.D. - *FZaSP, Trnavská univerzita v Trnave, SR*
 doc. PhDr. Oldřich Matoušek, CSc. - *FE, Univerzita Karlova, Praha, ČR*
 doc. PhDr. Adéla Mojišová, Ph.D. - *ZSV, Hlohovská univerzita České Budějovice, ČR*
 doc. PhDr. Eva Myšlíková, PhD. - *PdF, Univerzita Komenského, Bratislava, SR*
 doc. PhDr. Marika Rusnáková, PhD. - *PdF, Katolícka univerzita v Ružomberku, SR*
 JUDr. Olina Sovová, Ph.D. - *USP, Univerzita Hradec Králové, ČR*
 Mgr. Zuzana Truhlářová, Ph.D. - *USP, Univerzita Hradec Králové, ČR*
 prof. Lolita Vilka - *Riga Strādņu universitē, Latvija, LV*
 doc. MUDr. Alena Vosečková, CSc. - *USP, Univerzita Hradec Králové, ČR*
 prof. Hans-Jürgen Wallin Wehe, Ph.D. - *University College Lillehammer, NO*

Organizační výbor konference

- Mgr. Zuzana Truhlářová, Ph.D. - *koordinátorka konference - Ústav sociální práce, Univerzita Hradec Králové*
 PhDr. Vladimíra Amolová, PhD. - *Katolícka univerzita v Ružomberku*
 Mgr. Richard Bšan - *Univerzita Hradec Králové*
 Mgr. Tomáš Eichler, MBA - *Ústav sociální práce, Univerzita Hradec Králové*
 Mgr. Jan Hloušek - *Ústav sociální práce, Univerzita Hradec Králové*
 Mgr. Kateřina Chaloupková - *Ústav sociální práce, Univerzita Hradec Králové*
 Mgr. et. Mgr. Radka Janušová, Ph.D. - *Ústav sociální práce, Univerzita Hradec Králové*
 Mgr. Miroslav Karpf, PhD. - *Ústav sociální práce, Univerzita Hradec Králové*
 JUDr. Jiri Kudrk - *Ministerstvo zdravotnictví a sociální práce, Trnavská univerzita v Trnave*
 Mgr. Katarína Levická, PhD. - *Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce, Trnavská univerzita v Trnave*
 Mgr. Martina Maeková, Ph.D. - *Ústav sociální práce, Univerzita Hradec Králové*
 Mgr. Vachy Maucha, Ph.D. - *Ústav sociální práce, Univerzita Hradec Králové*
 Mgr. Pavla Marková, MBA - *Ústav sociální práce, Univerzita Hradec Králové*
 PaedDr. Karel Myška, Ph.D. - *Ústav sociální práce, Univerzita Hradec Králové*
 Luděk Noska - *Univerzita Hradec Králové*
 Věra Sadovská - *Ústav sociální práce, Univerzita Hradec Králové*
 Mgr. Jana Schwanová - *Ústav sociální práce, Univerzita Hradec Králové*
 PhDr. Martin Smutek, Ph.D. - *Ústav sociální práce, Univerzita Hradec Králové*

OBSAH

Předmluva	12	
I. VZDĚLÁVÁNÍ V SOCIÁLNÍ PRÁCI		
Katarína Marinová, Eva Nedomová, Marie Špičáková, Markéta Urbanová, Alena Vaňharová	Analýza využití účelové orientovaného přístupu v praxi na území města Ostravy	14
Jana Petrášková	Návrhy na odbornosti sociálních pracovníků od historie po současnost	22
Veronika Rosová, Šárka Záplatová, Martin Smutek	Proměny profestiografie sociální práce	29
Vladimír Labáth	Postgraduálně vzdělávání v psychoterapii – mimoklinická síť	35
Dagmar Dvořáčková	Supervize v sociální práci – současná vzdělávání sociálních pracovníků	41
Janka Bursová	Perspektivy dalšího vzdělávání v sociální práci	46
Diana Nejedlá, Veronika Pavlíková a Brožová	Proč chceme dále vzdělávat pracovníky v sociálních službách - chceme pozitivní zření v práci nebo jen splnění zákonného požadavku	51
Kristýna Kvašínská	Vzdělávání studentů sociální práce v oblasti ochrany spotřebitele a dluhů	56
Denisa Šoltesová, Lenka Kvašínská	Socioterapie s asistencí psychologa (amistherapie) v kontexte celoživotního vzdělávání v sociální práci	62
Jana Pružinská	Sociální pracovník jako mediátor	70
Michaela Škyba, Denisa Šoltesová	Service learning v pregraduální přípravě (školských) sociálních pracovníků a pracovníků	78
Luďka Urbánek	Úloha sociální práce při doprovázení na poslední cestě člověka	86
Peter Papšo	Problematika zhubných kulov a sieti ako súčasť prípravy sociálnych pracovníkov	93

Martina Žáková, Nadežda Kovalčuková, Miriam Staná
Specifická vysokoškolského vzdělávání v širším programu Sociální práce
v zdravotnictví.....

97

II. POMŮŽE ROZVOJI SOCIÁLNÍ PRÁCE NOVÁ PŘÁVNÍ ÚPRAVA?

Igor Tomeš
Pomůže nová právní úprava profese rozvoji sociální práce?.....

105

Ondřej Fischer
Potřebuje slušně vychovaný sociální pracovník zákon o sociální práci?.....

115

Pavla Kodymová
Vybrané aktivity Organizace sociálních pracovníků ČR (1921–1948) jako
inspirace pro současnost.....

123

Miroslav Pihát
Věcný záměr zákona o výkonu sociální práce a vzdělávání sociálních pracovníků
z roku 2004.....

127

Anna Krausová
Sociální pracovník na úrovni makropraxe sociální práce z perspektivy návrhu
věcného záměru zákona o sociálních pracovnících a samosprávné organizaci
sociálních pracovníků.....

137

Dominika Najvert
Sociální práce na rozcestí.....

145

Adéla Mojžíšová, Radka Michelová
Potřebují sociální pracovníci supervizi? Možnosti a limity supervize jako nástroje
profesního rozvoje sociálních pracovníků.....

150

Irena Dříňáková
Sociální pracovník a jeho postavení v různých oblastech sociální správy.....

158

Pavel Pěnkava
Služby sociální prevence vykonávané v obcích s rozšířenou působností ve vztahu
k agendě sociálního kurátora a jeho specializace.....

166

Lucie Hubertová, Marie Vorlová
Sociální pracovník na základní škole? Příspěvek z pohledu školního psychologa.....

171

III. PSYCHOSOCIÁLNÍ PODPORA SOCIÁLNÍCH PRÁCOVNÍKŮ A PRÁCOVNÍKŮ

Katarína Čavojská, Ladislav Vaska
Supervízia ako prostriedok profesijnej a odbornej podpory u začínajúcich
sociálnych pracovníkov.....

175

Zlatica Mokráňová, Peter Brnula
Súvislosti syndromu nudy a syndromu vyhorenia u sociálnych pracovníkov
a možnosti psychosociálnej opory.....

186

Helena Grófová
Profesijná a osobná podpora pracovníkov väznenstva.....

195

Magdaléna Haháčková, Dušana Fedorová, Eva Žiňková
Syndróm vyhorenia v pomáhajúcich profesiách.....

200

Zdeněk Hrstka
Rozdíly mezi prožíváním sociálních pracovníků a sociálních pracovníků.....

207

Martina Maclová
Supervize odborné praxe studentů Ústavu sociální práce Univerzity Hradec Králové.....

212

Beáta Kubušová, Anton Fabian
Zvyšovanie profesionality sociálnych pracovníkov, ako súčasť prevencie vyhorenia
v sociálnej práci.....

228

Andrea Brožová Doubková
Koučování – nová dimenze profesního i osobnostního rozvoje.....

235

Alena Vosečková, Zuzana Truhářová
Modifikatory zdraví a syndrom vyhorení u sociálních pracovníků.....

243

IV. TRH, STÁT, OBČANSKÝ SEKTOR A SOCIÁLNÍ PRÁCE

Martin Smutek
Kvaziták a marketizace v oblasti sociálního státu.....

253

Zuzana Poklémbová
Ekonomické aspekty sociální práce a jiných feminizovaných pomáhajících profesí.....

256

Mariek Stachon
Koncepcie sociálneho štátu?.....

263

Jan Mandys
Role veřejné správy při plánování a rozvoji sociální politiky na regionální úrovni.....

267

Josef Horjáček
Formulace problémů a definování cílů v komunitním plánování sociálních služeb.....

279

Peter Jusko
Možnosti řešení dlhodobej nezamestnanosti v SR v kontexte zavadenia
mládežného trhu.....

288

Martina Čierna Súčasná situácia na trhu práce SR ako východisko pre delňovanie nástrojov politiky zamestnanosti.....	296
Katarína Čavojská Otázky efektivity aktívnej politiky trhu práce v limitovaných podmienkach marginalizovaného regiónu.....	304
Tatiana Matulayová, Helena Kalábová, Jan Jihlavec, Renáta Aygoren, Lenka Vašutová Podoby komunitnej práce.....	316
Vladimíra Hulínová, Martin Hulín Riziko bezdomovectva u osôb s udelenou medzinárodnou ochranou.....	323
Barbora Celá NZDM: Zachoval či nezachoval aneb penize jsou až na prvím místě?.....	333
Hana Synková Konkurence v profesionalizaci a standardizaci terénní sociální práce.....	338
Ivana Velčová, Kamila Sýkorová, Jan Houšek Sociální pracovníce ve státní instituci a klienti versus společnost.....	345
Aižbeta Brozamanová Gregorová Perspektivy dobrovoľníctva v kontexte sociálnej práce.....	351
Eva Nedomová, Marie Špičáková Chudoba – Historie a současnost jejího měření.....	360
Martin Smutek, Hana Valová Robotizace sociální práce.....	368
V. RODINA V KONTEXTU TEORIE A PRAXE	
Oldřich Matoušek, Hana Pazlarová Vybraná dilemata při podpůrné práci s rodinami jako souřadnice dobré praxe.....	373
Hana Pazlarová, Oldřich Matoušek, Jan Matoušek Když péče končí - Doporučení mladých lidí z Albánie, České Republiky, Finska a Polska k odchazení z náhradní péče.....	378
Věra Kuchařová Kombinované služby pro rodiny s dětmi - Příklad z Francie.....	384
Michal Panáček, Eva Žiaková Proměny rodiny jako sociální instituce v digitální éře.....	392

Beáta Balogová, Denisa Šoltésová, Lenka Kvašňáková Kurkulárne etapy implementácie kritického myslenia v pregraduálnej príprave sociálnych pracovníkov a pracovníčok.....	399
Andrea Bánovčinová Vplyv chudoby na rodinné fungovanie.....	406
Jitina Vrářová Charakteristiky rodinného prostředí pubescentů a adolescentů přicházejících do diagnostického ústavu.....	413
Lenka Suchá Úloha rodiny v penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti.....	426
Beáta Balogová Socioterapeutické reflexie realizácie relaxačno-symbolickej terapie v sociálnej práci a možnosti jej ekletických prvkov.....	433
Jana Levická, Katarína Levická Vizualizácia a jej význam pri práci s rodinou.....	448
Tereza Cimrmanová Identita biologicky nevlastných detí a nové výzvy pro sociální práci.....	455
Miroslav Miháček, Petr Wisiński Některé právní a sociální dopady v rodině po suicidii.....	463
Marta Kečková, Elena Ondříšková Postava dieťaťa v spoločnosti, rodine a ochrana jeho práv.....	469
Daniela Květenská Podpora rodiny zneužívaného dieťaťa.....	481
Angela Alimašiová, Zuzana Gejdošová Perepnič profesie sociálneho pracovníka samotnými sociálnymi pracovníkmi v kontexte vzdelávania.....	486
Martin Verš Zmeny v legislatíve ako možnosť zlepšenia intervencie s ľuďmi bez domova v SR.....	491
Tatiana Matulayová, Ilona Pešatová, Jana Přitnerová, Leona Balcáriková, Jana Smejkalová Možnosti ustanovení pracovní pozice školního sociálního pracovníka.....	498
Kamila Sýkorová, Ivana Velčová, Jan Houšek Sociální pracovníce v neziskové organizaci: co ovlivňuje její každodenní rozhodování.....	505

Slávka Karlešková Perspektívy socioterapie v prípadoch sexuálneho zneužívania detí.....	519
Peter Paty Standardizácia výskumného nástroja pre monitoring nevdávajúcich a krupne pravícovo orientovaných postojov v súčasnej slovenskej spoločnosti.....	526
VI. RODINA JAKO PŘEDMĚT ŽÁMIĚ SOCIÁLNÍ PRÁCE	
Lýdia Leškovičová Vplyv rodiny na hodnotovú orientáciu mládeže (so zameraním na manželstvo, rodičovstvo a reprodukčné správanie).....	537
Vladimír Liehner, Lea Deliovičová, Eva Žiaková Postoje adolescentov a adolescentiek k manželstvu.....	545
Markéta Rusaníková, Maria Szabová Hodnota rodičovstva z pohľadu mladých dospelých z detských domovov.....	554
Sona Šrobárová Intervencia - sanácia rodinného prostredia v podnikniakoch Slovenskej republiky.....	561
Katarína Mimarovičová Dysfunkčná rodina ako klient sociálnej práce a možnosti jej sanácie.....	571
Miroslava Tokovská Význam podporných skupiny v sociálnej práci s rodinou so seniorom.....	574
David Bosy Možnosti sociálnej práce v oblasti rozvoja zdieľaného rodičovstva a aktívneho otcovstva.....	582
Kateřina Vrhásková, Alena Řihová Strategie vedúcej k zefektívneniu komunikácie v rodine s dieťaťom s poruchou autistického spektra.....	588
Tatiana Žiaková, Dušan Šlosár Špecifika sociálnej práce s rodinou klientov s mentálnym postihnutím v zariadeniach sociálnych služieb v Košiciach.....	598
Jana Šolcová Rómske dieťa v nerómskej náhradnej rodine.....	605
Iľuba Pavlová Vybrané aspekty rodinného prostredia závislých osôb.....	613
Martin Chadina Sociálni a pastorační péče o současnou rodinu.....	620

Zuzana Šmídová Predškolsní vzdelávaní a jeho význam v rámci sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi.....	631
Marck Šimůnek Vznik a naplňování koncepce prorodinné politiky města Hradec Králové.....	636
Kristýna Pechlová Mateřská centra jako cesta ke zvyšování rodičovských kompetencí: opomíjená sociální systémová sociálních služeb? Analýza konceptu s využitím příkladu francouzských „zelených domů“.....	643
Zdenka Šandorová Hodnocení kvality služby sociální prevence raná péče klienty.....	651
VII. INTERNATIONAL VIEWS OF CONTEMPORARY SOCIAL WORK AND ITS PERSPECTIVES	
Olga Khyzhna A Competence Approach In The Process Of Professional Pedagogical Training Of The Future Specialists Of Social Sphere.....	658
Hung-Yang Lin The Development of the Taiwanese Welfare State from 1950.....	664
Olga Sovová New Legal Regulation of the Czech Citizenship and its Impact on the Fundamental Right to the Undisturbed Family Life.....	676
Danuta Borecka-Biernat Parental Attitudes as a Prognostic Factor of Destructive and Constructive Strategies of Coping with Young People in Social Conflict Situations.....	679
Benta Górnicka Social Work in the Area of Social Support for the Family with a Disabled Child.....	696
Małgorzata Prokocz Child's Diagnosis From Disturbed Family Internally.....	705
Krzysztof Zajdel Child From Class I - III After Parents Divorce.....	712

Chudoba – Historie a současnost jejího měření

Eva Nedomová¹, Marie Špičáková²

Abstrakt

Přehledová studie se zabývá pojmem chudoba, historií a současností jejího měření. Zvolenou metodou je obsahová analýza dostupných relevantních zdrojů české i zahraniční proveniencí. Cílem studie je prokázat, jak se definování pojmu chudoba měnilo v průběhu času. Po dlouhou dobu byla chudoba primárně pojímána vylučovací a deprivací, materiálních zdrojů, avšak tento pohled na chudoba se postupně opouští. Pojmy chudoba a skupiny mohou být označeny za chudé, jestliže jejich zdroje nejsou dostatečné pro zajištění stravy, participace a životních podmínek, které jsou obvyklé, nebo jejich dostatek je přinejmenším široce podporováno a schvalováno ve společnosti, do níž náleží. Jejich příjmy jsou natož pod nízkou průměrných příjmů jednotlivců či rodin v této společnosti. Ze jsou de facto vyloučeni z životních standardů, vyvíjejí a činnosti v ní obvyklých. Z konceptu Townsenda vychází i Rada Evropy, která v kontextu Evropské unie přijala definici, podle níž, se za chudé považují „osoby, jejichž zdroje (materiální, kulturní a sociální) jsou omezené, že je vylučují z jejich minimálního přijatelného způsobu života v členském státě“ (Kieren Žiji³, (EHS, 1985, s. 24 in Nolan, Whelan, 2010)).

Klíčové pojmy: definice chudoby, koncepty chudoby, měření chudoby, výzkumy chudoby.

Úvod

V odborné literatuře lze najít široké spektrum definic chudoby, dalo by se říci, že každá existuje autorů, zabývajících se tímto fenoménem, tolik existuje jejich definice. Jedna z nejznámějších definic pochází od Townsenda (1979, 31.), který uvádí, že „jedinec, rodina a skupiny mohou být označeny za chudé, jestliže jejich zdroje nejsou dostatečné pro zajištění stravy, participace a životních podmínek, které jsou obvyklé, nebo jejich dostatek je přinejmenším široce podporováno a schvalováno ve společnosti, do níž náleží. Jejich příjmy jsou natož pod nízkou průměrných příjmů jednotlivců či rodin v této společnosti. Ze jsou de facto vyloučeni z životních standardů, vyvíjejí a činnosti v ní obvyklých.“ Z konceptu Townsenda vychází i Rada Evropy, která v kontextu Evropské unie přijala definici, podle níž, se za chudé považují „osoby, jejichž zdroje (materiální, kulturní a sociální) jsou omezené, že je vylučují z jejich minimálního přijatelného způsobu života v členském státě“ (Kieren Žiji³, (EHS, 1985, s. 24 in Nolan, Whelan, 2010)).

Téma chudoby je neustále diskutovaným tématem. Chudoba představuje výsost abstraktní a široký pojem, jehož definování není jednoduché. Podle Niemetz (2010) stále existuje obecná představa o tom, co to chudoba je, koho lze akohojně nezářadí mezi chudé, přesto v odborné literatuře nedošlo ke konsenzu ohledně jejího definování, souvisejících faktorů a možností jejího měření. Většina autorů (Hora, Kofron, Sirovka, 2008; Mareš, 2004; Rakoszyová, Mareš, 2005) se shoduje na skutečnosti, že problematika chudoby, materiální deprivace a sociálního vyloučení se dostává do popředí zájmu sociální politiky i výzkumní v Evropě i ve světě zejména od 80. let 20. století. Je však potřeba podotknout, že chudoba existovala i před tímto datem. V historických pramenech lze dohledat záznamy o výkumech chudoby, jejího definování a pokusů o řešení. Tento článek se zaměřuje

- 1 Text vznikl v rámci realizace projektu Rozšíření a rozvoj vědeckovýzkumného týmu Ostravské univerzity. Faculty sociálních studií, číslo projektu: CZ.1.07/2.3.00/20.0080, který je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.
- 2 Autorka je mestrá doktorkou a fakultě sociálních studií Ostravské univerzity v Ostravě. V rámci disertační práce se věnuje ekologové orientovanému přístupu při práci s předluženou domácností. Mgr. Marie Špičáková, Ph.D., Ostravská univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra sociální práce, Právní Stránka 3, 709 00, Ostrava, mářie.spicakova@osu.cz
- 3 Autorka pracuje jako odborná asistentka na Katedře sociální práce Faculty sociálních studií Ostravské univerzity v Ostravě se zaměřením na teorie a metody sociální práce. Vědeckovýzkumné oblasti: Mgr. Eva Nedomová, Ostravská univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra sociální práce, Právní Stránka 3, 709 00, Ostrava, eva.nedomova@osu.cz

chudobu, její vývoj a měření jak v historii, tak v současné době, a to na základě studia literatury české i zahraniční proveniencí. Cílem autorky je poukázat na historický vývoj hlavních výzkumných realizovaných v České republice i ve světě. Ve světle těchto výzkumných zjištění předkládá metodiky měření chudoby, které se realizují vždy na podkladě konceptu teoretického východiska chudoby.

Přehledna chudobu v průběhu času

V průběhu společnosti jsou spojeny i proměny chudoby, což se odráželo i v jejím definování. V osmdesátých letech se v definicích zdrojů definování pak ovlivňuje i způsob jejího měření. V osmdesátých letech se v definicích chudoby odrazí převážně materiální hledisko. Chudoba je v této době pojímána jako nedostatek materiálních zdrojů k zabezpečení základních potřeb, zejména pak jídla, ošacení a bydlení. Od poloviny osmdesátých let se v definicích chudoby stále odrazí ekonomický pohled, avšak definice již obsahují také nedostatečné vzdělání a omezený přístup ke zdravotní péči, převážně ekonomický pohled na chudoba převládá do devadesátých let, avšak v rámci jejího definování se klade stále větší důraz i na nepeněžní faktory, chudoba je spojována i s bezmocností, izolací a zranitelností. Od roku 1990 koncept chudoby ve smyslu nedostatku materiálních statků opouští a chudoba je pojímána jako multidimenzionální jev (Misturelli, Heferman, 2010). Jinými slovy, chudoba již nepředstavuje pouhou nedostatek financí či materiálních zdrojů, nýbrž je dávána do spojitosti se sociální exkluzí či deprivací, avšak materiální zdrojů, ale i také zřízený přístup ke vzdělání, špatný zdravotní stav, nedostatečné bydlení, omezený přístup ke zdravotním službám či vyloučení z pracovního trhu. Podle Wihelan (2010) uvádí, že sociální vyloučení v sobě zahrnuje nejen nízké finanční příjmy a nedostatek zdrojů, ale i také zřízený přístup ke vzdělání, špatný zdravotní stav, nedostatečné bydlení, omezený přístup ke zdravotním službám či vyloučení z pracovního trhu. Podle Mareš (2004) se koncept sociálního vyloučení objevuje stále častěji a nabývá na významu. Oblastný pohled na vývoj chudoby zastává i Bohňke (2010), která popisuje proměny definování chudoby v Německu. Dle této autorky bylo na chudoba po dlouhou dobu směřováno jako na synonymum pro nedostatek materiálních či finančních zdrojů. Žít v chudobě znamenalo nemít dostatek financí na pokrytí základních potřeb, nicméně tento pohled na chudoba se postupně opouští. Řada autorů se stále více odklání od názoru, že chudoba znamená nedostatek materiálních zdrojů, a stále častěji byla dávána do souvislosti s možností sociální, kulturní a politickou exkluzí (Bohňke, 2010).

V český psané literatuře lze první pokusy o definování chudoby dohledat v archívních dokumentech. Většina definic vycházela ze zákonných norem vztahujících se k chudinství. Například dle domovského zákona z roku 1863 a dle českého občanského zákona z roku 1868 je za chudého považován člověk, který není schopen si vlastními silami (mysleno prostřednictvím výdělků nebo jmen) opatřit prostředky k zabezpečení obživy. Chudobou se dle zákona z roku 1868 rozuměl stav, kdy se jednotlivec neuzavírá bez veřejné podpory. Za zánikem stojí fakt, že již v roce 1935 v publikaci Státního statistického úřadu Péče o chudé (1935) se uvádí, že neexistuje jednotná definice chudoby. S tímto souhlasí o téměř šedesát let později také Mareš, Rabušic (1996), kteří uvádí, že neexistuje „správná“ či vědecká definice chudoby, o níž by se dosáhlo obecného konsenzu.

Diskuze neustálejší ani ohledně předřice chudoby a jejím vývoji. Např. v Německu se diskuze ohledně chudoby rozdělovala do dvou hlavních proudů. Jeden proud zastával názor, že společnost bude stále více polarizována, tedy že propast mezi chudými a bohatými se bude stále zvětšovat a třída těch nejchudších bude stále růst. Druhý proud se přikláněl k názoru, že riziko chudoby již tak nesouvisí s třídami. Chudoba bude stále narůstat, až se stane každodenním rizikem, které postihne zejména mezi střední třídou. (Bohňke 2010).